

УДК 353.9:574 (075.8):323.174

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТІЙКІСТЮ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

КАРТАШОВ Є. Г.,
Народний депутат України,
кандидат філософських наук

Показано, что реализация принципов эколого-ориентированного воспроизводства потенциала региона в системе государственного управления должна учитывать требования обеспечения экологической безопасности на данной территории. Основным заданием экологоориентированной системы управления воспроизводством стратегического потенциала региона является использование возможностей и предупреждение потерь инвестиционного потенциала, обусловленных эколого-экономической несбалансированностью.

Ключевые слова: государственное управление; экологическая безопасность; экологоориентированное воспроизводство; инвестиционный потенциал; регион.

It is shown that the implementation of the principles of ecologically oriented reproduction potential of the region in public administration must take into account the requirements of ensuring environmental safety in the area. The main objective of environmentally oriented management reproduction strategic potential of the region are the opportunities and investment potential of preventing losses due to ecological and economic imbalance.

Keywords: public administration, environmental safety, environmentally oriented play, the investment potential region.

Показано, що реалізація принципів екологоорієнтованого відтворення потенціалу регіону в системі державного управління має враховувати вимоги забезпечення екологічної безпеки на даній території. Основним завданням екологоорієнтованої системи управління відтворенням стратегічного потенціалу регіону є використання можливостей та попередження втрат інвестиційного потенціалу, обумовлених еколого-економічною незбалансованістю.

Ключові слова: державне управління, екологічна безпека, екологоорієнтоване відтворення, інвестиційний потенціал, регіон.

Вступ. Сучасний соціально-економічний розвиток території залежить від ефективного відтворення інвестиційного потенціалу регіону в умовах екологічних обмежень. Відтворення інвестиційного потенціалу регіону призводить до зростання навантаження на навколишнє природне середовище. Це викликає необхідність переорієнтації управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону на урахування вимог забезпечення екологічної безпеки. Існуюча система управління інвестиційною діяльністю в регіоні не забезпечує екологічно спрямованого відтворення інвестиційного потенціалу регіону. Це обумовлює необхідність формування регіональної екологічно орієнтованої системи управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону.

Фундаментальні теоретичні та методичні аспекти дослідження еколого-економічної системи наведені у працях видатних вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема, О. Ф. Балацького, С. Н. Бобильова, О. О. Веклич, Л. М. Грановської, Б. М. Данилишина, Л. Г. Мельника, Є. В. Мішеніна, Г. О. Моткіна, М. Я. Лемешева, Є. В. Хлобистова, М. А. Хвесика.

Постановка проблеми. Розвинути теоретичні та науково-методичні положення щодо формування екологоорієнтованої системи управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону.

Результати. Під екологоорієнтованою системою управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону розуміють процес цілеспрямованого впливу керуючої підсистеми на суб'єкти та об'єкти інвестиційного потенціалу в процесах його відтворення в умовах забезпечення екологічної безпеки.

Екологоорієнтована система управління відтворенням інвестиційного потенціалу враховує імператив екологічно орієнтованого розвитку регіону. Він проявляється у здатності суспільства та держави встановлювати пріоритетність екологічних цілей над економічними, імплементації ними екологічних обмежень у конкретні управлінські дії у сфері інвестування. Імператив екологічно орієнтованого розвитку регіону визначається рівнем впливу суб'єктів інвестиційної діяльності на прийняття екологічних рішень, заходами щодо підтримки екологічної ситуації в регіоні на сприятливому рівні, а також рівнем екологічної свідомості інвесторів-природокористувачів.

Реалізація екологоорієнтованого управління відтворенням інвестиційного потенціалу полягає в інтеграції стратегій економічного розвитку з напрямками інвестиційної політики в умовах забезпечення екологічної безпеки.

Метою функціонування екологоорієнтованої системи управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону є створення сприятливих умов для формування інвестиційних ресурсів, організації раціонального їх розподілу та ефективного використання за дотримання екологічних вимог. Система управління інвестиційним потенціалом має бути побудована таким чином, щоб зменшити ризик можливих екологічно обумовлених втрат у майбутньому.

Виходячи з мети, основними завданнями системи екологоорієнтованого управління відтворенням інвестиційного потенціалу в регіоні є: створення сприятливих економічних, екологічних та соціальних умов для формування внутрішніх інвестиційних ресурсів і залучення зовнішніх інвестицій; поєднання ринкових механізмів та державного регулювання у розподілі інвестиційних ресурсів; оптимізація структури інвестування; удосконалення технологічної та відтворювальної структури капіталовкладень; підвищення ефективності реалізації екологічних інвестиційних програм; забезпечення стійкого зростання валового регіонального продукту; зростання рівня прибутковості інвестицій та величини доходу від інвестиційної діяльності; переорієнтація інвестиційних процесів у сфері охорони навколишнього природного середовища на запобігання та ліквідацію екологічно обумовленого інвестиційного збитку на фазах відтворення інвестиційного потенціалу регіону [1].

Головною перевагою екологоорієнтованої системи управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону є використання можливостей та попередження втрат, обумовлених екологічною незбалансованістю у регіоні [2].

Особливість формування екологоорієнтованої системи управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону полягає у доповненні загальних принципів управління інвестиційною діяльністю в регіоні принципом узгодженості економічних та екологічних інтересів. Цей принцип передбачає заходи щодо зменшення негативних наслідків забруднення навколишнього середовища шляхом упровадження у процеси відтворення інвестиційного потенціалу екологічних вимог, що дозволять покращити одночасно економічні та екологічні результати діяльності економічної системи регіону.

Виходячи з цього, екологоорієнтоване управління інвестиційним потенціалом регіону передбачає визначення: джерел надходження інвестиційних ресурсів для здійснення інвестування і вирішення природоохоронних завдань; механізму акумуляції інвестиційних ресурсів з різних джерел; процесу розподілу сформованого та залученого капіталів за найбільш ефективними видами діяльності з урахуванням природоохоронних капіталовкладень; механізму забезпечення ефективного використання інвестиційних ресурсів; механізму відшкодування екологічно обумовлених інвестиційних збитків.

Суб'єктом екологоорієнтованого управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону є органи законодавчої та виконавчої влади, а об'єктом – відтворення інвестиційного потенціалу регіону.

Регіональні органи влади забезпечують екологічно орієнтоване управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону шляхом безпосередньої участі та регулювання.

Участь регіональних органів влади у здійсненні процесів екологоорієнтованого управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону за фазами його відтворення полягає у такому:

1) на фазі формування інвестиційного потенціалу – в управлінні процесами формування інвестиційного потенціалу регіону в умовах забезпечення екологічної безпеки, впровадженні

інструментів стимулювання нагромадження капіталу, нормативно-законодавчому забезпеченні функціонування інвестиційної інфраструктури;

2) на фазі розподілу інвестиційного потенціалу – в забезпеченні фінансової самостійності та інвестиційної безпеки суб'єктів господарювання за дотримання екологічних вимог, перерозподілу інвестиційних потоків у стратегічно важливі сфери для соціально-економічного розвитку регіону;

3) на фазі використання інвестиційного потенціалу – в екологічно орієнтованому управлінні інвестиційними програмами та проектами, здійснюваними на території регіону; взаємодії із зовнішнім середовищем (участь у державних, міжрегіональних інвестиційних програмах, спільних проєктах великих компаній); визначенні найбільш ефективних інвестиційних проєктів з урахуванням необхідності інвестування проєктів соціального та екологічного спрямування.

Застосування регіональними органами влади методів регулювання відтворення інвестиційного потенціалу обумовлене тим, що територіальні адміністрації впливають на фінансові ресурси регіону, можуть застосовувати адміністративні та економічні заходи щодо стимулювання або обмеження тих чи інших видів інвестиційної діяльності з урахуванням вимог екологічної безпеки.

Регулювання процесів управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону в умовах забезпечення екологічної безпеки забезпечують такі механізми: акумуляції вільних коштів суб'єктів господарювання потенційними інвесторами; регулювання обсягів капіталовкладень; перетворення інвестиційних ресурсів в об'єкти інвестицій; регулювання відносин між інвестором, власником інвестиційних ресурсів та регіональними органами влади з використання об'єктів інвестицій та розподілу доходу; регулювання обсягів інвестиційних ресурсів на охорону навколишнього природного середовища [5].

Регулювання обсягів інвестиційних ресурсів на охорону навколишнього природного середовища необхідно проводити на основі визначення величини екологічно обумовлених інвестиційних збитків за фазами відтворення інвестиційного потенціалу. Своєчасне фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища у регіоні дозволить вирішити проблему зниження втрат інвестиційного потенціалу внаслідок екологічно незбалансованої діяльності.

Управління екологоорієнтованим відтворенням інвестиційного потенціалу регіону передбачає:

1. Створення необхідних умов для формування інвестиційного потенціалу регіону в умовах забезпечення екологічної безпеки, зокрема: розроблення та затвердження необхідних нормативних документів і законів у сфері інвестиційної та природоохоронної діяльності; створення необхідних умов для залучення іноземних інвестицій; створення необхідної інфраструктури для інвестиційної діяльності (банків, страхових компаній, інформаційне, екологічне забезпечення тощо); створення інвестиційного ринку, зокрема ринку цінних паперів.

2. Вибір пріоритетних напрямів у використанні капітальних вкладень за галузями економіки на основі аналізу значущості розвитку окремих галузей господарства для економіки регіону та потреби в екологізації виробничих процесів, що ґрунтується на критеріях «Програми соціально-економічного розвитку регіону».

3. Вибір та обґрунтування інвестиційних проєктів на конкурсній основі з урахуванням екологічної складової. Обґрунтування інвестиційних проєктів здійснюється на основі загальноприйнятої методології, тобто на основі зіставлення їх бізнес-планів.

4. Розрахунок необхідного обсягу інвестицій, джерел їх покриття і порядку, в тому числі для забезпечення екологічної безпеки у регіоні, а саме: фінансування інвестицій з державного бюджету; фінансування інвестицій з місцевих бюджетів; банківських кредитів; емісії державних цінних паперів та паперів місцевих органів влади; коштів юридичних і фізичних осіб; іноземних інвестицій.

5. Розподіл державних інвестицій за основними галузями економіки і прибутковими об'єктами на основі обраних екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів і наявних коштів у регіоні на їх реалізацію.

6. Встановлення взаємозв'язку інвестиційної, науково-технічної та амортизаційної політики щодо забезпечення екологічних умов.

7. Визначення впливу інвестиційної діяльності в умовах забезпечення екологічної безпеки на найважливіші макроекономічні показники розвитку регіону – відображення впливу інвестиційної діяльності на приріст валового регіонального продукту, доходу економічних суб'єктів, інфляцію, випуск найважливіших видів промислової продукції, рівень життя населення та безробіття і т. п.

Регіональні органи влади для забезпечення екологоорієнтованого управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону використовують такі інструменти, як: фінансово-кредитна система, система оподаткування, система платежів за природні ресурси, цінова система, економічні стимули та санкції, система страхування інвестиційних проектів [3].

Стимулювання формування інвестиційного потенціалу охоплює всіх учасників інвестиційного процесу та сприяє акумуляції грошових засобів, призначених для фінансування інвестицій, пошуку проектів для найбільш ефективного їх використання. Методи стимулювання передбачають різні способи впливу на об'єкти за різними напрямками та сферами:

- 1) оптимальне застосування податкових пільг через пільгові податкові ставки, відстрочку сплати податків, тимчасове звільнення від податків;
- 2) застосування методів прискореної амортизації;
- 3) методи залучення вільних коштів населення для фінансування регіональних програм та проектів;
- 4) страхування депозитних вкладів населення;
- 5) створення пайових інвестиційних фондів з розміщенням цінних паперів серед населення;
- 6) поширення облігацій позики місцевих органів влади;
- 7) пільгове кредитування інвестиційних інститутів, підприємств реального сектору економіки;
- 8) використання гарантій для розвитку регіональної інвестиційної інфраструктури;
- 9) пряме бюджетне фінансування регіональних інвестиційних проектів;
- 10) участь обласної адміністрації у створенні регіональних інвестиційних фондів, позиково-гарантійних, венчурних інноваційних фондів, страхових, лізингових та консалтингових компаній і фірм.

Система стимулювання функціонує через перерозподіл інвестиційних ресурсів регіону або надання пільг та гарантій економічним суб'єктам, які можуть забезпечити найбільш ефективне їх використання.

Державне регулювання екологічно спрямованого відтворення інвестиційного потенціалу здійснюється за допомогою: управління державними інвестиціями; введення диференційованих податкових ставок та пільг; надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субвенцій, субсидій, державних позик з метою розвитку окремих регіонів та галузей; проведення стимулювальної фінансово-кредитної, амортизаційної політики та політики ціноутворення; визначення умов використання землі та інших природних ресурсів; здійснення контролю за дотриманням державних норм, стандартів та правил під час інвестиційної діяльності; експертиза інвестиційних проектів та програм [4].

Економічне регулювання інвестиційної діяльності забезпечується такими групами методів: грошово-кредитне регулювання, бюджетне або податкове регулювання, програмний метод (охоплює всі елементи механізму регулювання).

Пріоритетними сферами для громадських ініціатив є: охорона здоров'я; навколишнє природне середовище (утилізація відходів, знешкодження запасів пестицидів тощо); енергозбереження (енергозберігаючі заходи, збільшення використання відновних джерел енергії тощо); водопостачання; місцевий транспорт (подолання ізоляваності у сільській місцевості). Фінансування проекту здійснюється Європейською Комісією в рамках програми технічної допомоги ЄС та співфінансується і впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні за підтримки уряду України. Проект надає невеликі гранти для впровадження мікропроектів громад на основі принципу самопомоги та в рамках співпраці приватно-державного сектору, де кожен партнер має внести свою частку для розвитку. Встановлено механізм фінансування, який передбачає частку членів громад (не менше 5 %), приватний сектор, центральні та місцеві бюджети (не менше 45 %), а також участь проекту, що становитиме половину всіх внесків [6].

Управління інвестиційною діяльністю в регіоні передбачає в перспективі впровадження пайового або корпоративного інвестиційного фонду, що проводить діяльність зі спільного інвестування – об'єднання (залучення) грошових коштів інвесторів.

Для забезпечення екологічної безпеки під час відтворення інвестиційного потенціалу регіону пропонується утворення регіонального центру з екологічно орієнтованого управління інвестиційним потенціалом.

Значений центр забезпечує виконання таких функцій: проведення оцінки інвестиційного потенціалу регіону з урахуванням впливу екологічного фактора; розроблення пропозицій щодо напрямків раціонального розподілу інвестиційних ресурсів з метою його екологічно орієнтованого відтворення; розроблення інвестиційних проектів екологічного спрямування; проведення конкурсу екологічно орієнтованих бізнес-планів для визначення пріоритетних напрямків, що потребують державної підтримки; підготовку та розроблення напрямів зростання інвестиційного потенціалу для залучення їх до річних програм економічного та соціального розвитку регіону; планування необхідних обсягів інвестиційних ресурсів на охорону навколишнього природного середовища; розроблення плану заходів щодо запобігання та усунення екологічно обумовлених інвестиційних збитків за фазами відтворення інвестиційного потенціалу регіону; підготовку висновків за найбільш ефективними інвестиційними проектами за видами економічної діяльності щодо оцінки виникнення потенційних екологічно обумовлених інвестиційних збитків.

Утілення принципу узгодженості економічних та екологічних інтересів у екологоорієнтованій системі управління відтворенням інвестиційного потенціалу покладено на організаційно-економічний механізм відтворення інвестиційного потенціалу регіону.

Висновки. Тенденції відтворення інвестиційного потенціалу в умовах сталого розвитку визначаються станом економічної та природоохоронної діяльності в регіоні. Ефективна інвестиційна діяльність досягається за рахунок налагодженої системи управління інвестиційними процесами в регіоні. Існуюча система управління інвестиційною діяльністю в регіоні не спрямована на забезпечення екологічних вимог. Це обумовлює необхідність розроблення екологоорієнтованої системи управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону. Під екологоорієнтованою системою управління відтворенням інвестиційного потенціалу регіону розуміють процес цілеспрямованого впливу керуючої підсистеми на суб'єкти та об'єкти інвестиційного потенціалу в процесах його відтворення в умовах забезпечення екологічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Андреева Н. М. Теоретичні основи екологізації інвестиційної діяльності в Україні / Н. М. Андреева // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2005. – Вип. 15.6. – С. 314-320.
2. Галушкіна Т. П. Еколого-збалансовані пріоритети розвитку територій: концептуальні засади та організаційний механізм / Т. П. Галушкіна, Л. М. Грановська ; НАНУ, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, Інститут рису УААН. – Одеса, 2009. – 372 с.
3. Говорун Я. В. Вплив екологічного фактора на складові інвестиційного потенціалу регіону / Я. В. Говорун // Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремих бізнес : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 7–8 жовтня 2010 р. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2010. – Т. 2 – С. 25–27.
4. Грановська Л. М. Еколого-збалансоване природокористування в умовах поліфункціональності територій / Л. М. Грановська. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2009. – 414 с.
5. Драган І. О. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України : [монографія] / І. О. Драган // [за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика]; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 40 с.
6. Шкарупа Е. В. Анализ факторов развития региона как эко-социо-экономической системы / Е. В. Шкарупа // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 1. – С. 155–159.

References

1. Andrieieva, N. M. (2005), «The theoretical basis of ecological investment activity in Ukraine», *Naukovyj visnyk Natsional'noho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy*, vol. 15.6, pp. 314-320.
2. Halushkina, T. P. and Hranovs'ka L. M. (2009), *Ekoloho-zbalansovani priorytety rozvytku terytorij: kontseptual'ni zasady ta orhanizatsijnyj mekhanizm* [Ecological balanced territorial development priorities: a conceptual framework and institutional mechanism], NANU, Instytut problem rynku ta ekonomiko-ekolohichnykh doslidzhen', Instytut rysu UAAN, Odesa, Ukraine.
3. Hovorun, Ya. V. (2010), «Influence of environmental factors on components of the investment potential of the region», *Investytsijni priorytety epokhy hlobalizatsii: vplyv na natsional'nu ekonomiku ta okremyj biznes* [Investment priorities era of globalization: the impact on the national economy and individual businesses], Dnipropetrovs'k, Ukraine, 7–8 zhovtnia 2010 r., pp. 25–27.
4. Hranovs'ka, L. M. (2009), *Ekoloho-zbalansovane pryrodokorystuvannia v umovakh polifunktional'nosti terytorij* [Ecological and Sustainable Use of Nature in terms polyfunctionality areas], Vydavnytstvo KhDU, Kherson, Ukraine.
5. Drahan, I.O. (2013), *Naukovi osnovy natsional'noi stratehii staloho rozvytku Ukrainy* [Scientific basis of the national strategy for sustainable development of Ukraine], Derzhavna ustanova «Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku Natsional'noi akademii nauk Ukrainy», Kiev, Ukraine.
6. Shkarupa, E. V. (2009), «Analysis of factors in the development of the region as an eco-socio-economic system», *Mehanizm reguljuvannja ekonomiki*, vol. 1, pp. 155–159.